

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 7 september 2005

B 2493-03

KLAGANDE

SET

Ombud och offentlig försvarare: Advokat JK

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Brott mot arbetsmiljöförordningen

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 26 maj 2003 i mål B 4276-02

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom ogillar Högsta domstolen åtalet.

För biträde åt SET i Högsta domstolen tillerkänns JK ersättning av allmänna medel med sextusensjuhundrasextiofem (6.765) kr för arbete. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 1.353 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

SET har yrkat att åtalet ogillas.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Den 23 november 2000 blev JT, som var elev i årskurs fyra vid Högalidsskolan i Stockholm, mot sin vilja upplyft av elever i årskurs nio och buren fram till ett fönster på skolans femte våning. Såvitt framgår av utredningen i målet hölls han därefter i vågrätt ställning över fönsterbänken med huvudet utåt, så långt ut att en del av hans huvud befann sig utanför fönstret. Efter ca fem sekunder drogs han in och släpptes ned på golvet. Händelsen polisanmälades av JT samma dag och tre elever dömdes sedermera för att vid tillfället ha gjort sig skyldiga till olaga tvång. Frågan i detta mål är om SET, som var skolans rektor, brutit mot arbetsmiljöförordningen (1977:1166) på grund av att det förflöt fjorton dagar från det att han fick vetskap om händelsen tills han underrättade dåvarande Yrkesinspektionen om den.

Arbetsmiljölagen (1977:1160) är i huvudsakliga delar tillämplig även på elevers förhållanden i skolan (jfr 1 kap. 3 § första stycket 1 och andra stycket). Med stöd av bemyndigande i lagen har i arbetsmiljöförordningen meddelats föreskrifter om skyldighet att anmäla arbetsskada m.m. Enligt 2 § första stycket första meningen arbetsmiljöförordningen skall arbetsgivaren utan dröjsmål underrätta

Arbetsmiljöverket (tidigare Yrkesinspektionen), om olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbete föranlett dödsfall eller svårare personskada eller samtidigt drabbat flera arbetstagare. Detsamma gäller enligt andra meningen vid tillbud som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa.

Till personskada räknas såväl fysisk som psykisk skada. Psykiska besvär bör emellertid bedömas som personskada endast om en medicinskt påvisbar effekt föreligger (jfr Bengtsson–Strömbäck, Skadeståndslagen En kommentar, 2002, s. 134). När det gäller innebörden av begreppet svårare personskada kan viss ledning hämtas från Arbetarskyddsstyrelsens vid tillfället gällande tjänstemeddelande (TjMed 1/97) om utredning av olycksfall och tillbud, avsett för den interna handläggningen inom bl.a. Yrkesinspektionen. Där anges att till svårare personskada brukar räknas invalidiserande skador och skador som i övrigt kan medföra långvarig sjukdom eller framtida men. I numera gällande föreskrifter och råd från Arbetsmiljöverket (Tillsynsserien 3/2004) återfinns en näraliggande definition, med ytterligare precisering. Anmälningsskyldigheten vid olycksfall i arbete får bl.a. mot denna bakgrund antas vara begränsad till de särskilt allvarliga fallen.

Det är klarlagt att händelsen föranledde att JT blev mycket rädd och att han var borta från skolan under två veckor.

Vad som framkommit om JT:s psykiska besvär efter händelsen innebär inte att han kan anses ha drabbats av svårare personskada. Det har därför inte förelegat anmälningsskyldighet enligt regeln för olycksfall i 2 § första stycket första meningen arbetsmiljöförordningen.

Frågan blir då om bestämmelsen i andra meningen om anmälningsskyldighet vid tillbud som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa är tillämplig. Denna måste ses mot bakgrund av nyssnämnda regel för olycksfall, och det finns inte anled-

ning att tolka regeln gällande tillbud så att det föreligger anmälningsskyldighet vid risk för mindre allvarlig skada än svårare personskada.

Det saknas underlag för bedömningen att det förelåg allvarlig fara för att JT skulle skadas fysiskt när han hölls med en del av huvudet utanför fönstret. Det JT utsattes för var visserligen av så skrämmande och kränkande slag att hans psykiska hälsa riskerades. Utredningen ger dock inte vid handen att händelsen inneburit allvarlig fara för att JT skulle drabbas av psykiska besvär av sådant slag som kan betecknas som svårare personskada. Vid sådant förhållande har det inte heller förelegat skyldighet att anmäla händelsen enligt regeln för tillbud i 2 § första stycket andra meningen arbetsmiljölförordningen.

Åtalet skall därför ogillas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck (skiljaktig), Lennander (skiljaktig), Blomstrand, Nyström (referent) och Virdesten
Föredragande revisionssekreterare: Lindholm

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2005-08-09Mål nr
B 2493-03

Justitieråden Munck och Lennander är av skiljaktig mening i fråga om motivering-
ingen på sätt framgår av följande yttrande:

”Vi är ense med majoriteten fram till det näst sista stycket i domskälen som bör-
jar med orden ’Det saknas underlag’.

I likhet med majoriteten finner vi således att JT inte kan anses ha drabbats av en
svårare personskada. När det gäller frågan om händelsen har utgjort ett tillbud
som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa (i det följande benämnt ”allvarligt
tillbud”) på sätt sägs i 2 § första stycket andra meningen arbetsmiljöförordningen
gör vi följande bedömning.

Enligt Arbetarskyddsstyrelsens förut nämnda tjänstemeddelande, TjMed 1/97,
Utredning av olycksfall och tillbud, som gällde vid tiden för den i målet aktuella
händelsen (se numera Arbetsmiljöverket, Tillsynsserien 3/2004), avses med ”till-
bud” en oönskad händelse som – under andra omständigheter – kunnat leda till
ohälsa eller olycksfall. Med ”allvarligt tillbud” avses en händelse av sådant slag
att den i sig innebär stor fara för ohälsa eller olycksfall. Det berörda tjänstemed-
delandet, som var inriktat på Arbetarskyddsstyrelsens interna handläggning, ut-
gjorde visserligen ingen verkställighetsföreskrift till arbetsmiljöförordningen

men måste ändå anses ge viss ledning för tolkningen av den aktuella föreskriften i förordningen.

Utgår man från den nyss citerade definitionen innebär detta bl.a. att en och samma händelse å ena sidan kan resultera i en konkret skada som inte är att anse som svår personskada, men å andra sidan samtidigt kan utgöra ett allvarligt tillbud därför att händelsen under andra omständigheter hade kunnat få en mycket allvarlig utgång. Det sagda kan lätt illustreras när det gäller fysiska skador, t.ex. med en situation där ett nedfallande föremål, som i och för sig hade kunnat orsaka en dödsolycka, i det konkreta fallet endast har föranlett en skråma. Motsvarande situation bör emellertid kunna inträffa även beträffande sådana personskador som är psykiska skador; också här kan det förekomma att skadan inte blev, men hade kunnat bli, allvarlig. Det skulle t.o.m. kunna hävdas att föreskriften om tillbud är lättare att tillämpa vid fara för psykiska skador, eftersom den anmälningspliktige därmed inte är hänvisad till att göra en uppskattning av händelsens kommande inverkan på den drabbades psykiska hälsa i det konkreta fallet, utan endast behöver bedöma ett typiskt utfall av händelsen i sig.

I det nu aktuella fallet har en tioårig elev mot sin vilja blivit upplyft av några för honom okända femtonåriga elever – som han uppfattade det med repliken ”vi slänger ut honom genom fönstret” – samt burits fram till ett fönster på femte våningen och hållits i vågrät ställning över fönsterbänken med huvudet utåt så långt ut att en del av hans huvud befann sig utanför fönstret, varefter han efter ca fem sekunder drogs in och släpptes ned på golvet.

Denna händelse får typiskt sett anses ha varit av så skrämmande och kränkande slag att den i sig inneburit allvarlig fara för psykisk skada. Barn har olika känslighet och de har överhuvudtaget varierande förutsättningar att hantera kränk-

ningar i olika former. Under andra omständigheter kunde samma yttre händelseförlopp väl tänkas ha fått en sådan skadlig inverkan på den utsatta elevens psykiska hälsa att det resulterat i långvarig sjukskrivning och framtida skol-svårigheter.

Även om det alltså finns goda skäl att uppfatta arbetsmiljöförordningens föreskrift på det sättet att den anmälningspliktige vid fara för psykiska skador bör bedöma ett typiskt utfall av händelsen i sig snarare än de individuella faktorerna, kan föreskriften inte med erforderlig tydlighet anses ge vid handen att en sådan tillämpning är avsedd. Just med tanke på att barn – och för den delen även vuxna – har varierande förutsättningar att hantera kränkningar i olika former får det i fall som inte är uppenbara anses försvarligt att den anmälningspliktige, inom ramen för den arbetsskadeutredning som skall ske, gör sig närmare underrättad om hur den drabbade har kunnat hantera en sådan händelse som under vissa förutsättningar skulle kunna leda till psykisk skada. De uppgifter som i detta hänseende har framkommit beträffande JT – han hade mardrömmar och självmordstankar, kräktes och vägrade att gå till skolan – kan emellertid inte ge underlag för annan slutsats än att händelsen utgjorde ett tillbud som inneburit allvarlig fara för hans psykiska hälsa. Av detta följer att det förelegat skyldighet att anmäla den.

Fråga är då om SET:s underrättelse till dåvarande Yrkesinspektionen – som ägde rum två veckor eller tio arbetsdagar efter händelsen – skett utan dröjsmål.

Uttrycket ”utan dröjsmål” är synnerligen vanligt i lagtext men kan inte anses ha en helt fixerad betydelse. Så mycket är dock klart att uttrycket åtminstone inte normalt – som riksåklagaren hävdade i målet – är synonymt med ”genast, omedelbart eller skyndsamt”; tvärtom används ”utan dröjsmål” inte sällan i uttrycklig motsats till sådana formuleringar. I vissa fall – såsom i skilda bestämmelser i rättegångsbalken – framgår av sammanhanget att uttrycket är avsett att omfatta

endast några dagar eller någon vecka medan det i andra fall kan inbegripa betydligt längre tidrymder. Uttrycket måste uppenbarligen tolkas med ledning av den aktuella bestämmelsens syfte och omständigheterna i övrigt och under beaktande av vad som överensstämmer med god ordning och rimliga krav (jfr t.ex. prop. 1975:6 s. 232).

I förevarande fall var det uppenbarligen inte fråga om någon sådan händelse som kunde antas föranleda någon omedelbar inspektion eller annan åtgärd från Yrkesinspektionens sida. Av det förut anförda följer att en viss marginal för närmare undersökning måste tillgodoräknas den anmälningspliktige i ett fall som det aktuella. Med beaktande av detta och av vad som nyss sagts om den obestämda innebörden av uttrycket ”utan dröjsmål” kan det inte anses att SET gjort sig skyldig till brottslig underlåtenhet genom att inte anmäla händelsen tidigare än som skett.”